

Τίτλος μαθήματος:
Η φιλοσοφία ως "τέχνη του βίου" και η αναζήτηση της αταραξίας:
Κυνικοί, Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί.

Μάθημα 6ο: Κυνικοί: Βασικές αρχές κυνικής φιλοσοφίας: Η αταραξία ως
συνέπεια της αυτάρκειας

Διδάσκων:
Πουλακίδας Παναγιώτης
panpoulakidas@gmail.com

Εισαγωγή

Αρκετοί σχολιαστές αμφισβητούν το εάν η κυνική φιλοσοφία πρέπει να κατανοηθεί ως φιλοσοφικό σύστημα με συνεπείς αρχές ή απλώς ως ένα κίνημα το οποίο έχει αξία μόνο επικουρικά καθώς οδήγησε στην ανάδειξη άλλων φιλοσοφικών συστημάτων όπως η στωική φιλοσοφία. Ένα στοιχείο που φαίνεται να συνηγορεί στην παραπάνω ανάγνωση είναι πως οι Κυνικοί δεν φαίνεται να είχαν κάποιο αυστηρό φιλοσοφικό πρόγραμμα εκπαίδευσης προκειμένου να εκπαιδεύσουν τους μαθητές τους, όπως συνέβαινε για παράδειγμα στην Ακαδημία και το Λύκειο. Όμως αυτό το οποίο φαίνεται να εντοπίζουν κάποιοι σχολιαστές ως αδυναμία φαίνεται να ήταν κομβικό, κεντρικό χαρακτηριστικό της ίδιας της κυνικής φιλοσοφίας. Οι Κυνικοί αρνούνται την απόδοση οποιασδήποτε αξίας σε αφηρημένες έννοιες και θεωρίες οι οποίες δεν μπορούν να προσφέρουν ούτε πραγματική γνώση αλλά ούτε να συνεισφέρουν στην ηθική διάπλαση του υποκειμένου. Για αυτό το λόγο απορρίπτουν τη σημασία φιλοσοφικών κλάδων όπως η οντολογία και η γνωσιολογία. Οι Κυνικοί κηρύσσουν μία «έμπρακτη» ηθική, κατά την οποία η Αρετή δεν εξαρτάται από τη Γνώση, αλλά είναι αποτέλεσμα ασκήσεως, εθισμού και αυτοελέγχου. Η κυνική φιλοσοφία αποτέλεσε μία από τις μακροβιότερες φιλοσοφικές σχολές της αρχαιότητας καθώς ξεκινά από τον 5^ο αιώνα π.Χ. με τον ιδρυτή της σχολής, Αντισθένη και παραμένει ζωντανή καθόλη τη διάρκεια της ελληνοιστικής περιόδου έως και τα αυτοκρατορικά χρόνια της Ρώμης. Ως τελευταίος κυνικός φιλόσοφος καταγράφεται ο Δημόναξ ο Κύπριος ο οποίος έζησε τον 2^ο αιώνα μ.Χ.

Βασικές αρχές κυνικής φιλοσοφίας

1. Άρνηση καθολικών εννοιών και πολυπλοκότητας της γνώσης

Απόσπασμα 1

David Phil., *In Porphyrii isagogen commentarium* 109.14-16: φησὶ γὰρ ἄνθρωπον ὀρῶ, ἀνθρωπότητα δὲ οὐχ ὀρῶ, ἵππον ὀρῶ, ἵππότητα δὲ οὐχ ὀρῶ, ὥστε οὖν οὐκ ἔστι τὸ καθόλου’.

Μετάφραση: Λέει λοιπόν [εννοείται ο Αντισθένης]: άνθρωπο βλέπω, ανθρωπότητα δεν βλέπω, άλογο βλέπω, αλογότητα δεν βλέπω, συνεπώς δεν υπάρχει το καθόλου.

Απόσπασμα 2

Αμμώνιος Σχόλια εις την Εισαγωγή Πορφυρίου 40, 6-10: ὁ τοίνυν Ἀντισθένης ἔλεγε τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη ἐν ψιλαῖς ἐπινοίαις εἶναι λέγων ὅτι “ἵππον μὲν ὀρῶ, ἰππότητα δὲ οὐχ ὀρῶ” καὶ πάλιν “ἄνθρωπον μὲν ὀρῶ, ἀνθρωπότητα δὲ οὐχ ὀρῶ.” ταῦτα ἐκεῖνος ἔλεγε τῇ αἰσθήσει μόνη ζῶν καὶ μὴ δυνάμενος τῷ λόγῳ εἰς μείζονα εὗρεσιν ἑαυτὸν ἀνενεγκεῖν.

Μετάφραση: Ο Αντισθένης υποστήριζε ότι τα γένη και τα είδη υπάρχουν μόνο στο νου μας, λέγοντας ότι «το άλογο το βλέπω, την αλογότητα όμως δεν τη βλέπω» κι ακόμη «τον άνθρωπο τον βλέπω, την ανθρωπότητα δεν την βλέπω». Αυτά τα έλεγε ο Αντισθένης επειδή ζούσε μόνο με την αίσθηση και αδυνατούσε να αναχθεί διαμέσου της διάνοιας στη σύλληψη εννοιών ανωτέρας τάξεως.

Απόσπασμα 3

Διογένης Λαέρτιος 7.103-105: Προσυπογράψομεν δὲ καὶ τὰ κοινῇ ἀρέσκοντα αὐτοῖς, αἴρεσιν καὶ ταύτην εἶναι ἐγκρίνοντες τὴν φιλοσοφίαν, οὐ, καθά φασί τινες, ἔνστασιν βίου. ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς τὸν λογικὸν καὶ τὸν φυσικὸν τόπον περιαιρεῖν, ἐμπερῶς Ἀρίστῳ τῷ Χίῳ, μόνῳ δὲ προσέχειν τῷ ἠθικῷ.

Μετάφραση: Θα καταγράψουμε επίσης της απόψεις που από κοινού ασπάζονται οι Κυνικοί διότι θεωρούμε και τον Κυνισμό ως σύστημα φιλοσοφικών αρχών και όχι όπως υποστηρίζουν ορισμένοι ως στάση ζωής. Για τους Κυνικούς, λοιπόν, η λογική και η φυσική είναι πράγματα αδιάφορα, ως προς αυτό μοιάζουν με τον Αρίστωνα από την Χίο – κι έχουν στραμμένη την προσοχή τους στην ηθική μόνο.

Ανάλυση αποσπασμάτων: Σύμφωνα με τους Κυνικούς, η φιλοσοφία οφείλει να ασχολείται με την καθημερινή ζωή και με κάθε τι το οποίο είναι συγκεκριμένο και απτό και να παρακάμπτει, ως ματαιοπονία, την ανάλυση του κόσμου των αφηρημένων εννοιών. Όπως θα δούμε παρακάτω η αρετή, η οποία ορίζεται ως περιεχόμενο της ευδαιμονίας, δεν απαιτείται πολυμάθεια, και στην κατάκτησή της δεν συντελεί διόλου η μελέτη πολύπλοκων αντικειμένων όπως η γεωμετρία, η μουσική και οι τέχνες. Η ίδια η ενασχόληση με τα μεταφυσικά, γλωσσολογικά και επιστημονικά ζητήματα είναι

παραπλανητικές καθώς τα συμπεράσματά τους δεν πηγάζουν από την αίσθηση που αποτελεί το μόνο εργαλείο μας για να γνωρίσουμε τον κόσμο. Συνεπώς, σημαντικό είναι μόνο το απτό άτομο και όχι η αόριστη και γενική έννοια «ανθρωπότητα» και η λεγομένη «κοινή ανθρώπινη φύση».

2. Η απλότητα ως σύντομος δρόμος προς την αρετή. Η κυνική ζωή ως μία μορφή άσκησης

Απόσπασμα 4

Διογένης Λαέρτιος 6.121: κυνείν τις' αὐτόν [τον σοφόν]: εἶναι γὰρ τισὸν κυνισμόν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν, ὡς Ἀπολλόδωρος ἐν τισῆ Ἠθικῆ.

Μετάφραση: Ο σοφός θα ζήσει όπως οι Κυνικοί. Γιατί, καθώς λέει ο Απολλόδωρος στην ηθική του πραγματεία, ο Κυνισμός είναι ένας σύντομος δρόμος προς την αρετή.

Απόσπασμα 5

Διογένης Λαέρτιος 6.103-105: ὅθεν καὶ τισὸν κυνισμόν εἰρήκασι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδόν. [...] Ἀρέσκει δ' αὐτοῖς καὶ λιτῶς βιοῦν, αὐτάρκεσι χρωμένοις σιτίοις καὶ τρίβωσι μόνοις, πλούτου καὶ δόξης καὶ εὐγενείας καταφρονοῦσιν. ἔνιοι γοῦν καὶ βοτάναις καὶ παντάπασιν ὕδατι χρῶνται ψυχρῶ σκέπαις τε ταῖς τυχούσαις καὶ πίθοις, καθάπερ Διογένης, ὃς ἔφασκε θεῶν μὲν ἴδιον εἶναι μηδενὸς δεῖσθαι, τισῶν δὲ θεοῖς ὁμοίων τισὸ ὀλίγων χρῆζειν. Ἀρέσκει δ' αὐτοῖς καὶ τισὴν ἀρετὴν διδακτὴν εἶναι, καθά φησιν Ἀντισθένης ἐν τισῶ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀναπόβλητον ὑπάρχειν· ἀξιέραστον τε τισὸν σοφὸν καὶ ἀναμάρτητον καὶ φίλον τισῶ ὁμοίῳ, τύχη τε μηδὲν ἐπιτρέπειν. Τισὰ δὲ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιάφορα λέγουσιν ὁμοίως Ἀρίστωνι τισῶ Χίῳ.

Μετάφραση: Γι' αυτό τον λόγο ο Κυνισμός έχει χαρακτηριστεί ως σύντομος δρόμος προς την αρετή. Κηρύττουν [εν. οι Κυνικοί] τον απλό τρόπο ζωής, ως προς το φαγητό αρκούνται σε ό,τι έχουν και φορούν μόνο ένα τριμμένο πανωφόρι και περιφρονούν τον πλούτο, τη δόξα και την ευγενική καταγωγή. Ορισμένοι τρέφονται αποκλειστικά με βότανα και κρύο νερό, στεγάζονται όπου τύχει, ακόμα και μέσα σε πιθάρια, όπως ο Διογένης που συνήθιζε να λέει πως είναι γνώρισμα των θεών το να μην χρειάζονται τίποτα και γνώρισμα εκείνων που μοιάζουν με θεούς είναι το να χρειάζονται λίγα πράγματα. Υποστηρίζουν ακόμη ότι η αρετή μπορεί να την διδαχθεί κανείς, όπως λέει

ο Αντισθένης στον Ηρακλή του, και ότι δεν χάνεται με τίποτα, επίσης ότι ο σοφός άνθρωπος είναι αξιαγάπητος, ότι δεν λαθεύει και ότι έχει για φίλο του τον όμοιό του. Κι όσα πράγματα εμπίπτουν στην περιοχή μεταξύ της αρετής και της κακίας τα θεωρούν αδιάφορα, όπως κάνει και ο Αρίστων από τη Χίο.

Ανάλυση αποσπασμάτων: Η κυνική φιλοσοφία φαίνεται πράγματι να αναγνωρίζεται στον αρχαίο κόσμο ως ένα σύντομος δρόμος προκειμένου να φτάσει κανείς στην αρετή. Ένας δρόμος σύντομος μεν αλλά εξαιρετικά δύσκολος και δύσβατος δε. Οι ίδιοι οι Κυνικοί το αναγνώριζαν αυτό. Για το λόγο αυτό και το παράδειγμα που χρησιμοποιούσαν προκειμένου να περιγράψουν τον σοφό τους ήταν πάντοτε το παράδειγμα του Ηρακλή. Ο Ηρακλής καθώς γνώρισε τόσο την κακία όσο και την αρετή επέλεξε τον δρόμο της δεύτερης παρόλο που ήταν δύσκολος και βασανιστικός και αρνήθηκε να ακολουθήσει την πρώτη η οποία του υποσχόταν ατελείωτες ηδονές και απολαύσεις. Όλα όσα αιχμαλωτίζουν τις ανθρώπους στα δεσμά των «αναγκών», δηλαδή ο πλούτος, η πολυτέλεια, τα αξιώματα, η δόξα, οι απολαύσεις πρέπει να αντιμετωπισθούν με τη μέγιστη περιφρόνηση. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος να κατακτηθεί τόσο η ειρήνη του πνεύματος όσο και η ακμή του σώματος. Κύριο χαρακτηριστικό της κυνικής φιλοσοφίας δεν ήταν η θεωρητική διδασκαλία των θέσεων τους αλλά αντίθετα η διδασκαλία μέσω παραδείγματος. Οι ίδιοι οι Κυνικοί ζούσαν τη ζωή που πρότειναν στους μαθητές τους να ακολουθήσουν. Τόσο ο Αντισθένης όσο και ο Διογένης και ο Κράτης αρνήθηκαν σθεναρά τον πλούτο τις τιμές και τις απολαύσεις και επέλεξαν την αυτάρκεια που δίδασκαν πως προσιδιάζει στην ανθρώπινη φύση.

3. Η αρετή ως αυτάρκεια: Το περιεχόμενο της ευδαιμονίας

Απόσπασμα 6

Ξενοφών, *Συμπόσιον* 7.34-44: ἐπειδάν γε μὴν ἐν τισῆι οἰκίᾳ γένωμαι, πάνυ μὲν ἀλεινοὶ χιτῶνες οἱ τοῖχοί μοι δοκοῦσιν εἶναι, πάνυ δὲ παχεῖαι ἐφεστρίδες οἱ ὄροφοι, στρωμνὴν γε μὴν οὕτως ἀρκοῦσαν ἔχω ὥστ' ἔργον μέγ' ἐστὶ καὶ ἀνεγεῖραι. ἂν τις ποτε καὶ ἀφροδισιάσαι τισὸ σῶμά μου δεηθῆ, οὕτω μοι τισὸ παρὸν ἀρκεῖ ὥστε αἷς ἂν προσέλθω ὑπερασπάζονται με διὰ τισὸ μηδένα ἄλλον αὐταῖς ἐθέλιν προσιέναι. Καὶ πάντα τοίνυν ταῦτα οὕτως ἡδέα μοι δοκεῖ εἶναι ὡς μᾶλλον μὲν ἠδεσθαι ποιῶν ἕκαστα αὐτῶν οὐκ ἂν ἐυζαίμην, ἦττον τις· οὕτω μοι δοκεῖ ἔνια αὐτῶν ἡδίω εἶναι τοῦ συμφέροντος. Πλείστου δ' ἄξιον κτῆμα ἐν τισῶ ἐμῷ πλούτῳ λογίζομαι εἶναι ἐκεῖνο, ὅτι εἴ μού τις καὶ τισὰ νῦν

ὄντα παρέλοιτο, οὐδὲν οὕτως ὀρῶ φαῦλον ἔργον ὅποιον οὐκ ἀρκοῦσαν ἂν τροφήν ἐμοὶ παρέχοι. Καὶ γὰρ ὅταν ἡδυπαθῆσαι βουλευθῶ, οὐκ ἐκ τισῆς ἀγορᾶς τισὰ τίμια ὠνοῦμαι (πολυτελῆ γὰρ γίνεταί), ἀλλ' ἐκ τισῆς ψυχῆς ταμιεύομαι. Καὶ πολὺ πλεον διαφέρει πρὸς ἡδονήν, ὅταν ἀναμείνας τισὸ δεηθῆναι προσφέρωμαι ἢ ὅταν τινὶ τισῶν τιμίων χρῶμαι, ὥσπερ καὶ νῦν τισῶδε τισῶ Θασίῳ οἴνω ἐντυχῶν οὐ διψῶν πίνω αὐτόν. ἀλλὰ μὴν καὶ πολὺ δικαιότερους γε εἰκὸς εἶναι τοὺς εὐτέλειαν μᾶλλον ἢ πολυχρηματίαν σκοποῦντας. Οἷς γὰρ μάλιστα τισὰ παρόντα ἀρκεῖ ἥκιστα τισῶν ἀλλοτρίων ὀρέγονται. ἄξιον δ' ἐννοῆσαι ὡς καὶ ἐλευθερίους ὁ τοιοῦτος πλοῦτος παρέχεται. Σωκράτης τε γὰρ οὗτος παρ' οὗ ἐγὼ τοῦτον ἐκτησάμην οὔτ' ἀριθμῶ οὔτε σταθμῶ ἐπήρκει μοι, ἀλλ' ὅπόσον ἐδυνάμην φέρεσθαι, τοσοῦτόν μοι παρεδίδου· ἐγὼ τε νῦν οὐδενὶ φθονῶ, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φίλοις καὶ ἐπιδεικνύω τισὴν ἀφθονίαν καὶ μεταδίδωμι τισῶ βουλομένῳ τοῦ ἐν τισῇ ἐμῇ ψυχῇ πλούτου. Καὶ μὴν καὶ τισὸ ἀβρότατόν γε κτήμα, τισὴν σχολὴν ἀεὶ ὀρᾶτέ μοι παροῦσαν, ὥστε καὶ θεᾶσθαι τισὰ ἀξιοθέατα καὶ ἀκούειν τισὰ ἀξιάκουστα καὶ ὁ πλείστου ἐγὼ τιμῶμαι, Σωκράτει σχολάζων συνδιημερεύειν. Καὶ οὗτος δὲ οὐ τοὺς πλείστον ἀριθμοῦντας χρυσίον θαυμάζει, ἀλλ' οἱ ἂν αὐτῶ ἀρέσκωσι τούτοις συνῶν διατελεῖ. Οὗτος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν.

Μετάφραση: Κι ὅταν βρεθῶ στο σπίτι, οἱ τοῖχοι μου φαίνονται σαν πολὺ ζεστά ρούχα, τα ταβάνια σαν πολὺ χοντρά πανωφόρια, κι ἡ κρεβατόστρωσή μου εἶναι τόσο επαρκῆς που δυσκολεύομαι να σηκωθῶ ἀπὸ το κρεβάτι. Ἀν καμιά φορά το σῶμα μου νιώσει τὴν ἀνάγκη να πλαγιάσει με γυναίκα, ἀρκοῦμαι σε τέτοιο βαθμὸ σε ὅ,τι ὑπάρχει μπροστά μου, ὥστε σ' ὅποιες πηγαίνω με γλυκοφιλοῦν, γιατί κανένας δεν θέλει να τις πλησιάσει. Κι ὅλα αὐτά μου φαίνονται ἔτσι γλυκά, που κάνοντάς τα δεν θα μπορούσα να ευχηθῶ να δοκιμάσω μεγαλύτερη χαρὰ ἀλλὰ μᾶλλον μικρότερη· τόσο πολὺ ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ὀρισμένα ἀπὸ αὐτά εἶναι πιο ευχάριστα κι ἀπ' ὅ,τι θα με συνέφερε. Ἀλλὰ πιο σημαντικό κτήμα μέσα στα πλούτη μου θεωρῶ τούτο: ὅτι ἀν μου ἀφαιρούσε κάποιος κι αὐτά που ἔχω τώρα, δεν βλέπω να εἶναι καμιά δουλειά τόσο ἐξευτελιστική που να μὴν μου εξασφαλίζει ἀρκετὴ τροφή. Γιατί ὅποτε νιώσω τὴν ἀνάγκη να ἀπολαύσω κάτι, δεν παίρνω ἀπὸ τὴν ἀγορὰ ἀκριβὰ πράγματα – ἐρχονται, βλέπεις, πανάκριβα – ἀλλὰ τα βγάζω μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου. Κι ὑπάρχει πολὺ μεγάλη διαφορά ὡς τὴν ἡδονή, ὅταν ἀγγίζω κάτι, ἀφοῦ πρώτα περιμένω να νιώσω τὴν ἀνάγκη γι' αὐτό, ἀπ' ὅτι ὅταν δοκιμάζω κάποιο ἀκριβὸν πράγμα, ἔτσι ἐπειδὴ ἔτυχε – τις τώρα δα που πίνω αὐτὸ το θασίτικο κρασί χωρὶς να αισθάνομαι δίψα. Ἀλήθεια, εἶναι φυσικό, ὅσοι ἔχουν προσανατολιστεῖ περισσότερο στη λιτότητα παρά στα πολλὰ λεφτά, να εἶναι πιο

δίκαιοι άνθρωποι. Γιατί όσοι πιστεύουν ότι αυτά που οι ίδιοι έχουν είναι με το παραπάνω αρκετά, ελάχιστα ορέγονται όσα έχουν οι άλλοι. Κι αξίζει ακόμη να καταλάβει κανείς ότι τέτοιος πλούτος κάνει τις ανθρώπους γενναιόδωρους. Γιατί και τούτος εδώ ο Σωκράτης, στον οποίο οφείλω αυτό τον πλούτο, μου πρόσφερε μια βοήθεια όχι περιορισμένη και με μέτρο, αλλά ό,τι μπορούσα να το κρατήσω μου το έδινε· κι εγώ τώρα δεν φθονώ κανέναν, αλλά τον θησαυρό που έχω στην ψυχή μου τον δείχνω σ' όλους τις φίλους και τον προσφέρω σ' όποιον τον θέλει. Και το πιο περίκομψο κτήμα μου: το βλέπετε πως πάντα έχω ελεύθερο χρόνο, ώστε και να βλέπω όσα αξίζουν να τα βλέπει κανείς, και να ακούω όσα αξίζουν να τα ακούει και – πράγμα που εγώ το θεωρώ πολύτιμο – να περνάω απερίσπαστος την ημέρα μου μαζί με τον Σωκράτη. Κι πάλι δεν θαυμάζει όσους έχουν πολύ χρυσάφι, αλλά συναναστρέφεται αυτούς που του είναι αρεστοί". Αυτά είπε ο Αντισθένης.

Ανάλυση αποσπάσματος: Το παραπάνω απόσπασμα από τον Συμπόσιο του Ξενοφώντα την παλαιότερη γραμματειακή αποτύπωση της στάσης ζωής που προτείνουν οι κυνικοί. Η κεντρική αρχή που φαίνεται να διέπει όλη την σκέψη του Αντισθένη στο παραπάνω απόσπασμα είναι αυτήν της αυτάρκειας. Ο Ξενοφώντας παρουσιάζει τον Αντισθένη να αδιαφορεί τελείως για τα υλικά πράγματα. Ενώ η αδιαφορία φαίνεται να χαρακτηρίζει και τον Σωκράτη ο Αντισθένης είναι ο πρώτος που την ανάγει σε αρετή. Ωστόσο αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το σημείο είναι να κατανοήσουμε 2 πράγματα. Πρώτον, τον τρόπο με τον οποίο ο Αντισθένης κατανοεί την αυτάρκεια και δεύτερον, τον τρόπο με τον οποίο ο Διογένης και οι κατοπινοί κυνικοί, οδηγώντας τις θέσεις του Αντισθένη στα άκρα μετασχηματίζουν το περιεχόμενο της αυτάρκειας και επομένως της αρετής.

Στο παραπάνω απόσπασμα ο Αντισθένης αρνείται μεν τα υλικά αγαθά ωστόσο φαίνεται να έχει επίγνωση του διαχωριστικού ορίου μεταξύ *πενίας* και παντελούς *ένδειας*. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στην αυτάρκεια σημειώνοντας πως ο σοφός χρειάζεται πράγματα προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του, πράγματα λίγα που εύκολα θα τα αποκτήσει κανείς ότι δουλειά κι εάν κάνει. Επιπλέον εκθειάζει την αυτάρκεια καθώς αυτή θα τις δώσει τη δύναμη να απολαμβάνουμε ακόμα περισσότερο τα πράγματα όταν πραγματικά τα έχουμε ανάγκη. Επιπλέον, μας κάνει δίκαιους και γενναιόδωρους καθώς όντας αυτάρκεις από μτη μία πλευρά ποτέ δεν επιθυμούμε κάτι που δεν είναι δικό μας και από την άλλη πλευρά με χαρά μοιραζόμαστε όσα έχουμε.

Αντίθετα ο Διογένης γνωρίζουμε πως ακολούθησε τη ζωή του επαίτη χωρίς να

ενδιαφέρεται καθόλου για την απόκτηση χρημάτων αλλά ούτε και για τη στοιχειώδη κάλυψη των αναγκαίων. Αυτή η διαφοροποίηση αποτελεί μία στροφή εντός της κυνικής φιλοσοφίας αναφορικά με την ίδια την κατανόηση της αυτάρκειας. Ο Αντισθένης ακολούθησε και προέβαλε μία ζωή εντίμου πενίας (έντιμης φτώχειας) ενώ ο Διογένης μία ζωή πτωχείας (απόλυτης φτώχειας). Ο κυνικός βίος της επαιτείας αρχίζει με τον Διογένη ο οποίος οδηγεί τις θέσεις του Αντισθένη στα άκρα.

Συμπεράσματα

1. Οι Κυνικοί ταυτίζουν το περιεχόμενο της ευδαιμονίας με την αρετή. Η ευδαιμονία για την οποία μας μιλούν αποτελεί μία μορφή ζωής η οποία χαρακτηρίζεται από απόλυτη αυτάρκεια, από ικανοποίηση δηλαδή μόνο των αναγκών που πηγάζουν από τη φύση μας.
2. Η πόλη και η συνήθειες στις οποίες μας έχει συνηθίσει μας δημιουργούν πλασματικές ανάγκες τις οποίες πασχίζουμε συνεχώς να ικανοποιήσουμε. Τέτοιες συμπεριφορές να απομακρύνουν συνεχώς από την πραγματική μας φύση.
3. Η κυνική φιλοσοφία ως «τέχνη του βίου» αποτελεί ένα πλάνο ζωής το οποίο ακολουθώντας το παράδειγμα του Ηρακλή μας οδηγεί μέσω της σκληραγώγησης, της άσκησης και του αυτοελέγχου με μία βαθύτερη κατανόηση της φύσης μας.
4. Η αταραξία που χαρακτηρίζει τον κυνικό σοφό αποτελεί αποτέλεσμα της αρετής του, αποτέλεσμα δηλαδή της αυτάρκειας του και της ικανότητας του να μπορεί να διακρίνει ποιες είναι οι πραγματικές φυσικές του ανάγκες και ποιες οι πλασματικές για τις οποίες πρέπει να αδιαφορήσει. Ως εκ τούτου η Κυνικοί δεν ταυτίζουν την ευδαιμονία με την αταραξία, η τελευταία αποτελεί συνέπεια της ευδαιμονίας/αρετής.
5. Οι Κυνικοί αρνούνται τόσο τη χρησιμότητα όσο και τη δυνατότητα ύπαρξης «θεωρητικών» κλάδων της φιλοσοφίας όπως η γνωσιοθεωρία και η οντολογία καθώς το μόνο μέσο με το οποίο μπορούμε να γνωρίσουμε τον κόσμο είναι οι αισθήσεις μας. Έτσι, κάθε γνώση που μπορούμε να αποκτήσουμε αφορά μόνο το εδώ και τώρα και ακόμα και η ηθική τους δεν βασίζεται σε γενικούς κανόνες αλλά σε παραδείγματα των ίδιων των δασκάλων της κυνικής σχολής και του τρόπου με τον οποίο έζησαν.